

Nr 216.

Av herrar **Nordenson** och **Sylwan**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1941, m. m.*

Såsom de centrala punkterna i det i proposition nr 173 framlagda förslaget till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1941 m. m. framstå de i 10 och 11 §§ av förordningen intagna bestämmelserna om den beskattningsbara merinkomsten och beräkningen av krigskonjunkturskatten. I doktor Kuylenstiernas i fjol framlagda promemoria rörande krisskatt hade ifrågasatts, att skatten skulle utgå efter en skiktskala, börjande med 20 procent och slutande med 60 procent å det högsta skiktet av den beskattningsbara merinkomsten. Redan emot den sålunda föreslagna skatteskalen restes invändningar från flertalet av de över promemorian hörda näringsorganisationerna. Sålunda erinrades om att för krigskonjunkturskatten under världskriget var högsta skattesatsen bestämd till 40 procent. Även om de av doktor Kuylenstierna framlagda grundläggande bestämmelserna för krisskatten vore utformade efter mindre schablonmässiga regler än som gällde med avseende å dess föregångare från förra kriget, måste dock den föreslagna höjningen anses åstadkomma en alltför hård belastning å inkomsterna. I denna kritik kommo instämmanden även från vissa myndigheters sida. Sålunda uttalade kommerskollegium, att den föreslagna skatteskalen syntes för sträng, samt bank- och fondinspektionen, att redan världskrigets krigskonjunkturskatt på sin tid särskilt genom den höga skatteskalen verkade mycket betungande för de skattskyldiga. Eftersom den allmänna inkomstbeskattningen numera vore betydligt högre än vid tiden för världskriget, måste man — enligt inspektionens förmenande — häri se en särskild anledning att framgå med försiktighet vid skattesatsens bestämmande.

Icke desto mindre föreslogs i den sedermera framlagda propositionen i ämnet (nr 2 till 1940 års urtima riksdag) en avsevärd skärpning av skattesatserna gentemot promemorians förslag. Departementschefen föreslog nämligen en lägsta skattesats av 50 procent samt därutöver tvenne skikt med en skatt på 60 respektive 70 procent. I detta sammanhang uttalade departementschefen, att de från flera håll framförda invändningarna mot beskattningen såsom sträng redan vid de i promemorian antagna skattesatserna utginge från i viss mån andra förutsättningar än dem som i detta fall främst syntes böra läggas till grund för bedömandet.

Den av departementschefen gjorda hänvisningen till förutsättningarna för 1940 års krigskonjunkturbeskattning torde i första hand avse principen, att

beskattningen av krigsvinster åsyftade en indragning till det allmänna av en inkomstökning, som man sökt men icke helt kunnat förebygga. Den avvägning av skattesatsen, som företagits i den av riksdagen i detta avseende godkända propositionen, måste emellertid därjämte anses vila på förutsättningen, att genom 1940 års lagstiftning långt gående garantier skapats emot en beskattning av allenast fiktiva vinster. På annat sätt kan icke förklaras, än mindre försvaras det utomordentligt betydande skattetryck, som kommit att vila på merinkomsterna, om man tar hänsyn icke blott till krigskonjunkturskatten utan även till den ordinarie statliga och kommunala beskattningen samt värnskatten. Storleken av detta skattetryck belyses av de i närslutna bilagor intagna exemplen. (Se Bil. 1 och 2.)

Av ifrågavarande sammanställning framgår, att för *aktiebolag* med ett kapital av 1,000,000 kronor och en redovisad nettovinst av 100,000 kronor utgör den behållna inkomsten för jämförelseåren (1937 och 1938) i genomsnitt 76,077 kronor, medan åter för beskattningsåret 1940 den behållna inkomsten utgör 61,600 kronor. Om däremot den beskattningsbara inkomsten för år 1940 till följd av krigsförhållandena ökas till 150,000 kronor, kommer den behållna inkomsten att utgöra 72,800 kronor.

Därest åter fråga är om *fysisk* person med samma inkomst för jämförelseåren och beskattningsåret 1940, skulle den behållna inkomsten för jämförelseåren utgöra i genomsnitt 66,760 kronor och för beskattningsåret 1940 55,025 kronor. Vid en inkomstökning till följd av krigsförhållandena till 150,000 kronor kommer den behållna inkomsten att ökas allenast med 1,310 kronor eller till 56,335 kronor. För den händelse åter inkomsten till följd av krigsförhållandena stigit till 200,000 kronor, blir den behållna inkomsten allenast 51,965 kronor, och höjes inkomsten av samma anledning till 300,000 kronor, reduceras den behållna inkomsten till 39,065 kronor. Sistnämnda belopp understiger alltså med 15,960 kronor det belopp, som skulle utgjort den behållna inkomsten, för den händelse krigsförhållandena ej skulle givit anledning till någon s. k. »mervinst».

Mot bakgrunden av de nu anförda exemplen framstår det såsom uppenbart att den med hänsyn till folkförsörjningen och samhälleliga synpunkter i övrigt viktiga frågan om företagsamhetens bibehållande och fortsatta utveckling icke tillbörligt beaktats vid beskattningens avvägning.

I den av kammarrättsråden Kuylenstierna och Rosenqvist utarbetade promemorian angående krigskonjunkturskatt för år 1941, vilken ligger till grund för den nu föreliggande propositionen, uttalas bland annat, att erfarenheterna av 1940 års krigskonjunkturskatt visat, att de taxeringstekniska svårigheterna varit betydande och arbetet med taxeringens genomförande på sina håll påfrestande, men att från intet håll gjorts gällande, att uppgiften varit oöverkomlig. Detta må vara riktigt, men det innebär ingen borgen för att resultatet av taxeringarna alltid tillfredsställt kraven på objektiv rättvisa. Någon närmare utredning angående resultatet av taxeringen för år 1940, vilken väsent-

ligen torde få anses såsom en provtaxering, meddelas icke i propositionen. Ett schablonmässigt tillvägagångssätt vid taxeringen torde i mycket stor omfattning ha måst tillgripas; ej sällan torde taxeringen sålunda ha fått karaktären av ett skatteackord, vilket av den skattskyldige godtagits framför ovissheten om skatteskuldens slutliga storlek vid ett eventuellt besväröförfarande. Redan detta förhållande innebär enligt vårt förmenande en anledning att till omprövning upptaga frågan om skatteskalan, varvid beaktande bör skänkas de från många håll ånyo framförda önskemålen om en sänkning av skattesatserna.

Till det nu anförda sluta sig emellertid även andra överbäganden, vilka tala till stöd för en lindring av krigskonjunkturbeskattningen.

Enligt det nya författningsförslaget har krigskonjunkturskatten utsträckt till ytterligare två viktiga näringsgrenar, nämligen jordbruk och skogsbruk. Denna utvidgning har föreslagits trots de stora svårigheter, som otvivelaktigt äro förbundna med att åstadkomma en relativt tillfredsställande uppskattning av merinkomsten för dessa förvärvskällor. I fråga om jordbruket föreligger sålunda risk för, att resultatet av inkomstberäkningen kan bliva olika, beroende av vilken metod som kommer till användning vid fastställandet av merinkomsten. Och vad skogsbruket beträffar kan den föreslagna uppskattningsmetoden giva allenast grova medelvärden, vilka, såsom Sveriges lantbruksförbund framhållit, komma att leda till att de avsevärda variationer i skogsbrukets produktionskostnader, som faktiskt förefinnas även inom mycket små lokala områden, aldrig komma att bliva beaktade. Härtill kommer, att en alltför hård krigskonjunkturbeskattning i fråga om skogsbruket kan befaras allvarligt motverka skogsägarnas intresse att frivilligt verkställa de avverkningar, som under nuvarande förhållanden kunna visa sig oundgängligen nödvändiga för att täcka landets bränslebehov för den närmaste framtiden. Slutligen intager krigskonjunkturbeskattningen av skogsbrukets inkomster såtillvida en särställning, som risk föreligger för att skatten kan få karaktär av en kapitalbeskattning i sådana fall, då avverkningarna drivits så långt, att själva skogskapitalet tagits i anspråk.

Bibehållandet av samma princip, som i 1940 års krigskonjunkturskatteförordning angivits för beräkning av jämförelseinkomsterna, premierar rörelseidkare, vars verksamhet visat gott resultat under åren 1937 och 1938, men missgynnar den rörelseidkare, vars inkomster under de båda nämnda åren varit jämförelsevis låga. Det vore visserligen tänkbart att undanröja denna olägenhet genom en föreskrift om viss frihet för rörelseidkarna i fråga om valet av jämförelseår. Det ligger i sakens natur att en sådan valfrihet måste begränsas till tiden, exempelvis till en femårsperiod. En lösning av denna fråga efter här skisserade riktlinjer skulle alltså medgiva rörelseidkaren rätt att såsom jämförelseinkomst välja resultatet av de två för honom mest gynnsamma åren av perioden 1934—1938. En dylik bestämmelse skulle emellertid måhända vara ägnad att ytterligare komplicera de redan nu invecklade reglerna

på detta område. Om det på grund härav kan framstå såsom mera rationellt att vidhålla de i förslaget upptagna reglerna för fastställande av jämförelseinkomsten, synes likväl det nu anförda böra vinna beaktande vid det slutliga ståndpunktstagandet till själva skattesatsen.

Den omständigheten, att krigskonjunkturskatten i princip är avsedd att träffa allenast den mervinst, som uppkommit under och i anledning av en viss konjunkturperiod, vars varaktighet och intensitet på intet sätt låter sig på förhand beräkna, föranleder även svårigheter att bestämma den på ett visst beskattningsår belöpande delen av mervinsten.

Vad beträffar beskattningsåret 1939 befann vårt land sig i en gynnsam ekonomisk konjunktur. Vid fastställandet av krigskonjunkturskatten för år 1940 var bekant, att näringslivet under år 1939 befunnit sig i en uppåtgående konjunktur — ett förhållande som jämväl gäller inkomstutvecklingen för näringslivet under beskattningsåret 1940. Då emellertid den på 1940 års inkomst belöpande krigskonjunkturskatten skall erläggas först under loppet av 1941 och det med sannolikhet torde kunna befaras, att detta år liksom där-efter följande bli avsevärt mycket mindre gynnsamma än de föregående, kommer alltså skatten att erläggas under förhållanden som äro mycket mindre gynnsamma ur likviditetssynpunkt än som gällt beträffande föregående års krigskonjunkturskatt.

En viktig synpunkt, som synes oss ha oförtjänt skjutits åt sidan, när det gäller avvägningen av skattesatserna för krigskonjunkturskatten, är den, att krigsförhållandena i stor utsträckning tvingat de svenska företagen till en omläggning av sin verksamhet. Den förändring av näringslivets struktur som härigenom ägt rum innebär, att den ordinarie verksamheten och inarbetade gamla marknader nu måst släppas och nya, måhända tillfälliga marknader sökas i de förlorades ställe. Det är icke givet, att dessa strukturförskjutningar komma att bli bestående efter kriget. I varje fall synes det oss önskvärt, att statsmakterna icke försvåra utan snarare så mycket som möjligt underlätta en återgång till mera normala förhållanden, därest möjlighet till en sådan återgång skulle yppa sig. Av utomordentlig vikt är därvid, att företagen vid krigets slut icke blott äro väl konsoliderade utan även ha likvida medel till förfogande för att upptaga konkurrensen på de utländska marknaderna samt att de för detta ändamål icke skola behöva falla tillbaka på statliga garantier eller till det yttersta pressa möjligheterna till bankkrediter. Häremot kan möjligen invändas, att de av industriföretagen i betydande utsträckning verkställda teckningarna på försvarslånet skapat likviditetsreserver, vilka kunna tillgripas efter kriget. Bortsett från det förhållandet, att denna möjlighet endast stått de konsoliderade företagen till buds, kan det näppe-ligen vara ett statsintresse, att de medel, företagen placerat i statsobligationer, efter krigets slut på en gång realiseras. Rimligare och med hänsyn till de icke konsoliderade företagen oundgängligt synes vara, att beskattningen och enkannerligen krigskonjunkturbeskattningen får en sådan utformning, att företagen i mindre utsträckning än nu är fallet berövas sina likvida medel.

Såsom ett framsteg i förhållande till den under världskriget gällande krigskonjunkturbeskattningen torde få betecknas de strävanden, som i 1940 års förordning och det föreliggande förslaget gjorts i syfte att från krigskonjunkturbeskattnings fritaga mervinster, som framstå såsom resultat av företagets av krigsförhållandena oberoende, normala utveckling. En annan sak är emellertid, att det torde vara förenat med mycket avsevärda svårigheter att förverkliga denna princip. Därtill kommer, att en utveckling och omsättningsökning, som under krigsperioden äger rum och som måste betraktas som direkt betingad av krigsförhållandena, kan komma att framstå såsom en diskontering av företagets utvecklingsmöjligheter för framtiden. Detta är särskilt påfallande, när den krigsbetingade utvecklingen av inkomstökningen står i samband med en substansminskning, d. v. s. med en kapitalförtäring, såsom är fallet vid avverkning av skog utöver den normala tillväxten eller vid forcerad brytning av gruvtillgångar. Men även inom fabriksföretag är en liknande diskontering av utvecklingen mycket väl tänkbar. Det är sålunda möjligt, att vissa tillverkare av verktygsmaskiner på grund av upprustningen haft onormalt stora leveranser till andra i upprustningen direkt engagerade verkstäder, och att de senare därigenom täckt sitt behov av verktygsmaskiner för åtskilliga år framåt, varför en mättnad på denna marknad kan tänkas kvarstå efter kriget.

Företag, vilka haft en betydande avsättning av nu angivet slag under kriget, drabbas av krigskonjunkturskatt och berövas därigenom motsvarande medel, som för dessa företag särskilt väl behövas, när den nuvarande intensiva verksamheten efter kriget kan komma att avlösas av en lågkonjunktur. Den olyckliga effekten av krigskonjunkturskatten är självfallet mera framträdande i dessa fall, ju högre skattesats som tillämpas, och någon möjlighet till effektiv lättnad för dessa företag synes icke öppna sig annat än genom införande av en lindrigare skatteskala.

Under remissbehandlingen av det nu föreliggande förslaget till krigskonjunkturskatt för år 1941 har från ett flertal håll påyrkats hänsynstagande till penningvärdets försämring. Departementschefen har emellertid ej ansett anledning föreligga att för 1941 års skatt föreslå särskild anordning i anledning av dessa önskemål. Ett visst beaktande av de nu framförda synpunkterna synes departementschefen kunna ske vid bestämmandet av det skattefria bottenavdragets storlek. Detta beaktas på så sätt, att avdraget föreslås fastställt till 3,000 kronor, vilket visserligen med 1,000 kronor överstiger det i skatteberedningens promemoria ifrågasatta beloppet, men å andra sidan med 1,000 kronor understiger motsvarande avdrag i 1940 års förordning. I anslutning härtill uttalar departementschefen, att det ur taxeringsteknisk synpunkt helt visst är önskvärt att undvika de komplikationer, som skulle bli en ofrånkomlig följd av ett tillgodoseende i annan form av nyss berörda önskemål. Det är visserligen sant, att för mindre företag ett visst beaktande av den inträdda penningvärdeförsämringen och den sänkning av realinkomsterna

denna innebär vinnes genom det föreslagna skattefria bottenavdraget på 3,000 kronor, men det är uppenbart — såsom ock påpekats i det av länsstyrelsen i Jönköpings län avgivna yttrandet — att på angivet sätt en reglering endast i obetydlig grad kan uppnås i fråga om de större merinkomsterna. Det bör vidare beaktas, att sänkningen av det skattefria bottenavdraget från 4,000 kronor för fyra månaders merinkomst under år 1939 till 3,000 kronor för 12 månader enligt det nu föreliggande förslaget innebär en icke oväsentlig skärpning av beskattningen.

Det kan icke anses vara till gagn för det svenska näringslivet och icke heller för det allmänna, att företagen vid slutet av kriget i stor utsträckning skola vara berövade sina reinvesterings- och rörelsemedel och därför ur stånd att effektivt möta utländsk konkurrens på inhemska och främmande marknader. Risken härför är emellertid icke oväsentlig med nuvarande kombination av en restriktiv prispolitik och en rigorös beskattning, och den förstärkes genom den successivt inträdande försämringen av penningvärdet.

I den föreliggande propositionen har departementschefen icke ansett sig kunna tillmötesgå de med skärpa från näringsorganisationerna ävensom kommerskollegium framförda kraven på att vid inkomstberäkningen få avräkna företagens skatteskulder. Vi förstå väl de tekniska svårigheter, som motivera detta ståndpunkttagande i och för sig, men vi äro av den meningen, att de framkomna yrkandena, vilkas skälighet ingen synes kunna bestrida, böra beaktas genom en riklig nedsättning av skattesatserna — därest icke någon annan formel härför kan utfinnas.

På grund av vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av föreliggande proposition måtte

dels beakta här ovan framförda synpunkter,

dels ock besluta sådan ändring av 11 § förslaget till förordning om krigskonjunkturskatt för år 1941 att nämnda paragraf erhåller följande lydelse:

11 §.

Krigskonjunkturskatten skall utgöra

a) beträffande rörelse:

å den del av den beskattningsbara merinkomsten, som ej överstiger 20 procent av motsvarande jämförelseinkomst — 30 procent,

överstiger 20 men ej 50 procent av motsvarande jämförelseinkomst — 40 procent,

överstiger 50 procent av motsvarande jämförelseinkomst — 50 procent;

b) beträffande jord och skogsbruk:

40 procent av den beskattningsbara merinkomsten;

c) beträffande övriga förvärvskällor:

50 procent av den beskattningsbara merinkomsten.

Avser beskattningsåret — — — fullt hundratal kronor, bortfaller.

Stockholm den 17 april 1941.

Harald Nordenson.

Eilif Sylwan.

Bilaga 1.

Tablå

utvisande skattetrycket för aktiebolag (kapital = 1,000,000 kronor = aktiekapital + reservfond); beräknad kommunalskatt: 10 % 1937, 11 % 1938, 12 % 1940.

(Inkomst av rörelse.)

Inkomstår	Beskattningsbar inkomst	Ordinarie krono- och kommunal-skatter (inkl. kommunal progr.-skatt och utjämningskatt)	Extra skatter				Totala skatter netto
			Extra bolags-skatt 3 %	Värnskatt	Krigs-konjunk-turskatt	Summa	
1937 (= 1938 års tax.)	100,000	16,798	2,694	—	—	2,694	19,492
	150,000	30,187	4,029	—	—	4,029	34,216
	200,000	44,348	5,355	—	—	5,355	49,703
	300,000	75,210	7,980	—	—	7,980	83,190
1938 (= 1939 års tax.)	100,000	22,570	—	5,785	—	5,785	28,355
	150,000	33,855	—	8,677	—	8,677	42,532
	200,000	45,140	—	11,570	—	11,570	56,710
	300,000	67,710	—	17,355	—	17,355	85,065
1940 ¹⁾	100,000	29,600	—	8,800	—	8,800	38,400
	150,000	44,400	—	13,200	28,000 ²⁾	32,800	77,200
	200,000	59,200	—	17,600	63,000 ³⁾	61,700	120,900
	300,000	88,800	—	26,400	133,000 ⁴⁾	119,500	208,300

¹⁾ Under förutsättning att 1940 års skattesatser äga tillämpning.

²⁾ Krigskonjunkturskatt netto 19,600.

³⁾ " " 44,600.

⁴⁾ " " 93,100.

Bilaga 2.

Tablå
utvisande skattetrycket för fysiska personer.
 (Inkomst av rörelse).

Inkomstår	Beskattningsbar inkomst	Ordinarie skatter. Krono- och kommunalskatt, inkl. extra inkomst- och förmögenhetsskatt, kommunal progressivskatt samt utjämningskatt
1937 (= 1938 års taxering)	100,000	(Kommunalskatt å 10 %) 27,469
	150,000	44,943
	200,000	63,620
	300,000	102,592
1938 (= 1939 års taxering)	100,000	(Kommunalskatt å 11 %) 29,674
	150,000	48,885
	200,000	68,536
	300,000	110,518
1940 ¹⁾ ¹⁾ Under förutsättning att 1940 års skattesatser äga tillämpning.	100,000	(Kommunalskatt å 12 %) 32,085
	150,000	52,455
	200,000	73,305
	300,000	117,565

Extra skatter			Totala skatter netto
Värnskatt	Krigskonjunkturskatt	Summa	
—	—	—	27,469
—	—	—	44,943
—	—	—	63,620
—	—	—	102,592
9,337	—	9,337	39,011
16,192	—	16,192	65,077
23,268	—	23,268	91,804
38,759	—	38,759	149,277
12,890	—	12,890	44,975
21,610	28,000	41,200	93,665
30,630	63,000	74,730	148,035
50,270	133,000	143,370	260,935